

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Westerbottens Län

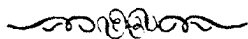
till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

F E M Å R S - B E R Ä T T E L S E

för åren 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

STOCKHOLM, 1850.

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaflenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Westerbottens Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse för åren 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Westerbottens Län

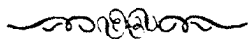
till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

F E M Å R S - B E R Ä T T E L S E

för åren 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

STOCKHOLM, 1850.

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Invånare.....	3.
Folkmängden.....	3.
§ 3. Näringar.....	5.
Jordbruket.....	5.
Boskapsskötseln.....	5.
Skogar.....	6.
Bergsrörelse.....	7.
Brädtillverkning.....	8.
Jagt och Djurfång.....	8.
Fiskerier.....	8.
Tjärubränning.....	8.
Salpeter.....	9.
Pottaskeberedning.....	9.
Linne och Ylleväfnader.....	9.
Sjöfart.....	9.
Handel.....	10.
§ 4. Politisk Författning.....	10.
Kammarverk.....	10.
Statsbidrag.....	10.
Politi.....	11.
§ 5. Umeå Sjö- och Stapelstad.....	12.

Tabellbilaga

Tabell från landet inom Westerbottens län, åtföljande Femårs-

Berättelsen för åren 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847

Tabell för Staden Umeå inom Westerbottens Län

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt
hänseende inom Westerbottens län för åren 1843, 1844,
1845, 1846 och 1847.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Härom åberopas förut afgifna underdåniga berättelser, med anmärkning, dels att, på grund af Eder Kongl. Maj:ts nådiga föreskrift uti bref af den 27 Mars 1843, Nysätra socken blifvit förflyttad ifrån länets 1:sta till dess 2:dra fögderi, dels ock, att anläggning af en stad å de för Kronans räkning inköpte skattehemmanen N:ris 6 & 8, ½:del mantal i Norrböle by af Skellefteå socken blifvit tillåten igenom Eder Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 11 September och 6 November 1845; och har utstakning af stadsplanen och densammas indelning i tomter, men ej stadens bebyggande eller befolkande, hunnit verkställas inom den tid, som af denna berättelse omfattas, ehuru Eder Kongl. Maj:t, den 6 September 1846, för staden i nåder utfärdat Byggnads-Ordning och Reglemente, samt åtskilliga personer, under loppet af påföljande år, sökt och erhållit burskap å handel och handverk i den nya staden.

§ 2.

Invånare.

Folkmängden inom kustlandet utgör, efter skattskrifnings-längderna för år 1847 och deröfver författade sammandrag, i första och andra fögderierna:

	mantalsskrifne	Mankön	11,195;	
	d:o	Qvinkön	11,850;	
i Umeå Stad,	mantalsskrifne	Mankön	406;	
d:o	d:o	Qvinkön	447;	23,898.

Öfver- och underåriga samt för åtskilliga orsaker mantalsfrie, ehuru arbetsföre personer i sagde fögderier:

Mankön	12,638;	
Qvinkön	13,450;	
i Umeå Stad, Mankön	310;	
do Qvinkön	381;	691;
		26,779.

I Lappmarken, der mantalsskrifning icke förrättas, utgöres befolkningen af

Mankön	5,371;	
Qvinkön	5,558;	10,929.
	<u>Summa</u>	61,606.

Vid slutet af år 1842 uppgick länets folkmängd till Femtiofem tusen Trehundra Nittiosex personer, och har således under ifrågavarande fem år ökats med Sextusen tvåhundraio personer, hvilket härleder sig hufvudsakligen från vaccinationens allmänare spridande och framgång samt från den lyckliga omständigheten, att härjande sjukdomar ej inträffat och att landets invånare blifvit välsignade med goda skördar.

Folket inom kustlandet, i allmänhet sedligt, arbetsamt och härdadt, med synnerlig fallenhet för slöjder, särdeles i träd- eller snickare- och smidesarbeten, har igenom ett mera utvidgadt åker- och ängsbruk, som idkats med fördel, i förening med den större omhugsamhet, som bland allmogen inträdt i afseende på binäringens utveckling, samt de höga priser, hvarmed landets alster och dagsverken betalts, visserligen kommit till större välmåga, än som var rådande då min sista underdåniga femårsberättelse ingick; men, ehuru nykterheten derjemte tilltagit, har välmågan likväl i allmänhet ej gjort de framsteg man haft skäl att vänta, af orsak, att lyxen, åtminstone i en del socknar, tillväxt samt konsumtionen af arrac, rumm och konjak, men isynnerhet af kaffe, förökats. Hvad Lappmarken beträffar, har den Svenska befolkningen, efter hvad man velat anmärka, allt mer och mer bemödat sig om tilltagande arbetsamhet, omtanke, snygghet och ordentlighet både i sina hus och sin klädedräkt; och har bildningen hos Lapparne fortfarit att vara i märkbart tilltagande, otvifvelaktigt i följd af Svenska Missionssällskapets åtgöranden, att påkosta skolinrättningar, der Lappska barn och äfven äldre personer bland Lapparne erhålla undervisning i kristendomen, kostnadsfritt underhåll och kläder samt en omsorgsfull uppfo-

stran under den tid de vistas i skolan. Hvad nyss nämndes om det ökade bruket af kaffe, gäller i ännu högre grad om Lappmarken, der kaffet synes hafva blifvit ett surrogat för bränvinet, som ej får dit införas eller der tillverkas.

Länets skuld till Staten för undsättnings-spanmål under 1831 och följande år besteg sig vid 1847 års slut till 118,439 R:dr 20 sk. 6 rst. med oaf-förde afkortningar.

§ 3.

Näringar.

Jordbruket, denna länets hufvudnäring, har under den tid, hvarom denna berättelse handlar, icke varit försummadt, utan tvertom utvidgats i mån af gödsel-tillgången, dermed åkerodlingen i denna ort, der jorden ej lemnar lönande afkastning utan mer eller mindre begödsling, måste stå i ett oundvikligt förhållande.

Hågen för nyodlingar och upptagande af förut oduglig ansedd mark har ökats; hvarförutan man numera vinlägger sig om åkerjordens omsorgsfullare dikning än tillförene brukligt varit. Likväl är sädesproduktionen, endast i verkligt goda och frostfria år, svarande emot invånarnes behof. Åkerbruks-redskapeu är oförändrad och består af vändplog eller såkallad vält, harfva och ahl, den sistnämnde med olika antal mer och mindre djupgående jernklor. Sädesslagen äro höst- och vår-råg, korn, utgörande hufvudsädet, hafre, blandsäd af vår-råg och korn, samt potates; utvisande Tabellen det ungefärliga beloppet af utsäde och äring utaf hvarje slag. Den i åtskilliga andra län gängse såkallade potatessjukan har inom Vesterbottens län ej gjort skada.

Boskapsskötseln, en af ortens uråldriga näringar, är ostridigt i tilltagande i följd af nyodlingar, vattenledningar och öfversilning af gamla utväxta ängar, myror och mossar samt sjöars utdikning, till hvilka ängsförbättrings- och odlingsföretag hågen hos invånarne blifvit stegrad, dels igenom de understöd, som för sådana företag af Staten blifvit lemnade, aningen såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, eller ock såsom lån, och dels af de förhoppningar om en fördelaktig afkastning, hvartill redan gjorda försök gifva anledning. Under 2:ne af de år, hvarom fråga nu är, har en agronom, Löjtnanten O. W. Edman, på allmän bekostnad, kortare tider på sommaren, rest omkring i länet för spridande af kännedom om sättet för sil-ängars anläggning till beredande af gräsbärande mark; men den fullkomliga nyttan och ändamålsenligheten af den method, hvilken Löjtnant Edman dervid

användt, är kanske tvifvel underkastad. Oanmärkt må ej lemnas, att länets Hushållnings-sällskap, oaktadt dess ringa tillgångar, bekostat en elev, som varit bemälda Löjtnant på dess resor inom länet följaktig, för att inhemta och sedermera allmännare sprida kännedom om silängars anbringande. Hvad ofvan är sagdt om boskapsskötseln och ängsodlingen äger äfven sin tillämplighet på Lappmarken, der kreatursvården är fjellboens hufvudsakliga uppehälle och vattenöfversilningsföretagen i synnerhet med värme omfattats och redan visat sin nytta, i thy, att der vunnits ny äng till minst 2,000 lass årlig höafkastning. Betesmarkerna blifva mera iuskränkta i den mån dessa inhägnas och medtagas för ängsodling, men äro i allmänhet tillräckliga för den boskap, som i orten kan vinterfödas. Stallfodring är ej i länet bruklig. Kreatursracerna hafva ännu ej undergått märkbar förändring, oaktadt enskilda försök till deras förbättrande; och några härjande sjukdomar bland boskapen hafva ej heller ägt rum. Afkastningen af ladugårdsskötseln lemnar, synnerligast i Lappmarken, öfverskott af smör, talg och hudar till försäljning och afskeppning. Ren-skötseln, som utgör Lapparnes egentliga näringsfång, aftager småningom i mån som odlingen framgår, men gifver likväl tillräcklig bergning åt Lapparne, de der äfven försälja ej obetydliga qvantiteter renkött och hudar. Många Lappar hafva äfven öfvergått till idkande af jordbruk i fjelltrakterne, der de tillika sköta sina renhjordar.

Skogar. Tillgången härpå, som i forntiden varit ymnig och mest bestått af tall och gran, samt till någon mindre del af björk, asp och al, är nu på många ställen å den nedre eller närmare kustlandet belägna delen af länet så medtagen, att många byar sakna ej allenast byggnadstimmer, utan ock nödig vedbrand. Denna brist härrör, dels af vanvård och miss-hushållning och dels på flera ställen af vid afvittringen byarne tilldeladt för ringa utrymme eller utmål i skog och mark, hvarföre en del sådane byar hitintills förgäfves sökt att erhålla ersättning i jordvidd efter innehavande skatt. Byar och hemman längre uppåt landet hafva deremot ännu tillräcklig skog för husbehof och kunna med ändamålsenlig hushållning afyttra mer och mindre deraf, och har under ifrågavarande fem år en betydlig inkomst tillskyndats ortens hemmansbrukare igenom försäljning af handsågade bräder, äfvensom plankor, bjelkar och sparrar. Skatteskogarne, de der fordom begagnats samfälligt inom byalagen, äro numera till största delen lagligen skiftade eller ock under skifte, hvilket ofelbart ledt till deras sorgfälligare vård och större sparsamhet vid deras förbrukande. Kronans skogar, derå afvittring ännu pågår, äro dels upptagne af Nyhemmansanläggningar

och dels, närmare elfvar och flottbara vattudrag, upplätne till stockfångst för sågverken och kolning för jernverken, samt i öfrigt till någon del på kortare, bestämda tider öfverlätne åt enskilde i och för afhemtning af tjärveds- och pottaske-tillverkningsämnen. Skogstillgången inom Lappmarken är ymnig, och ifrån de nedre socknarne exporteras sågblock till de större sågverken inom kustlandet, enligt verkens privilegier. Tillsynen öfver kronoskogarne tillhör landsfiskalerne och kronobetjeningen, men kan i följd af skogarnes vidsträcktethet och kringspidda läge, icke ombesörjas på ett fullt tillfredsställande sätt; helst kronobetjeningen är af andra göromål öfverhopad och de uppgjade priserna på skogseffekter af alla slag, mer än tillförene, lockat till och föranledt åverkan å skogarne. Under loppet af åren från och med 1843 till och med 1847 äro 48 nybyggen beredda till skattläggning; hvarjemte vederbörande landtmätare till afvittring beredt 11,653 tunnland två kappland inrösningsjord 118,977 tunnland fem kappland afrösningsjord och 106,922 tunnland nio kappland impedimenter, eller tillhopa 237,552 tunnland 16 kappland, samt uppgått rålinier till en sammanräknad längd af 1,354,095 alnar.

Bergsrörelse. I Länet finnes endast en jernmalmsgrufva, Näsberget kallad, belägen 7 mil från hafskusten i Jörns Kapell-församling af Norsjö socken, men malmbrytning har derstädes numera alldeles upphört, i följd dels af den dryga transportkostnaden och dels mindre gynnande konjunktioner för afsättningen. Men vid de i länet befintliga 2:ne masugnar, nämligen vid Olofsforss och Robertsforss, samt 6 jernverk, nämligen Olofsforss med derunder lydande Klöse och Holmforss hamrar i Nordmalings socken, Hörneforss i Umeå socken, Säfvar och Johannisforss i Säfvar socken samt Robertsforss och Fredriksforss, belägne i Byggdeå socken, har driften oafbrutet fortgått, ehuru priserna å tillverkningen varit mindre gynnande. De afgifter, som numera utgå för Hörneforss bruks rekognitionsskogar, hvilka blifvit indelade i hemman och uppskattade till icke mindre än $5\frac{1}{2}$ mantal, äro för verket högst betungande, och enahanda förhållande inträder jemväl med Olofsforss bruk, derest den å dess rekognitionsskogar, för hvilka Bevillning hittills utgått, verkställda skattläggning, dervid skattetalet blifvit bestämdt till $6\frac{1}{2}$ mantal, vinner fastställelse. Till de öfriga verken finnas inga skogar anslagna, utan drifvas de endast med köpekol. Ofvanuppräknade verk hafva, för år 1847, ansetts äga foljande behållning, nämligen: Olofsforss bruk, med derunder lydande Klöse och Holmforss hammare, $\frac{1}{4}$ del af privilegierade stångjernsmidet 1,200 *Sk* och en sjettedel af förädlingssmidet 600 *Sk*, eller tillsam-

mans 3,616 R:dr 32 sk.; Hörneforss bruk $\frac{1}{2}$ del af stångjernssmidet 1,800 *Skz*, eller 3,100 R:dr; Säfvar bruk, $\frac{1}{2}$ del af stångjerns- och $\frac{1}{2}$ del af manufaktur-smidet, det förra uppgående till 700 *Skz* och det sednare till 300, eller tillhopa 1,980 R:dr 20 sk. 8 rst.; Johannisorss bruk, $\frac{1}{2}$ del af stångjernssmidet, 450 *Skz*, eller 775 R:dr; Robertsfors bruk, $\frac{1}{2}$ del af stångjernstillverkningen, 945 *Skz* och $\frac{1}{2}$ del af förädlingssmidet 80 *Skz*, eller tillsammans 1,696 R:dr 18 sk. 8 rst. och Fredriksforss, $\frac{1}{2}$ del af stångjernssmidet, 900 *Skz*, eller 1,500 R:dr.

Fabriker och bruk, som ej tillhöra sistnämde handtering, bestå endast af 2:ne Glasbruk, af hvilka det ena hörer under Umeå stad, samt en Fabrik för tillverkning af terpentin, harts och kimirök.

Brädtillverkning. I länet finnas, förutom 63 st. husbehofssågar, 103 st. dels finbladiga och dels grofbladiga salusågverk, hvilka, i anseende till det höga pris, hvartill produktionen en längre tid stått, bringat sina ägare en betydlig inkomst, oaktadt sågtimmer måste hemtas från skogar, mer och mer aflägsna från verken, af hvilka åtskilliga hafva rättighet till årlig stockfångst från Kronans allmänningar.

Jagt och Djurfång utöfvas numera ej såsom egentlig näring, emedan tarflig utkomst deraf ej kan erhållas. Några allmänna anstalter för odjurs utdödande äro ej vidtagne och hafva i sednare åren icke eller varit af behofvet påkallade. Skinn af rof och skadedjur, som föryttras ifrån orten, i synnerhet ifrån Lappmarken, lemna någon inkomst.

Fiskerier. Laxfisket, som är det betydligaste, har, under de sistförflutna fem åren, varit ojemnt och hellre i af- än tilltagande, och dels derigenom dels ock i följd af de högt uppdrifna taxorna lemnat sina idkare en sparsam inkomst. Skäl- och strömmingsfisket deremot har varit mera gynnande och lemnat öfverskott utöfver ortens behof till afsalu. Dock hafva invånarne mer och mer vändt sig från idkandet af denna näring, hvilken de i allmänhet anse osäker och oftast mindre lönande än andra yrken, i förhållande till den tid och de mödor, som deråt måste egnas, ej sällan till skada och afsaknad för det mera lönande jordbruket. Härifrån gör Lappmarken till någon del undantag, der fiske i större sjöar ersätter hvad åkerbruket icke kan gifva.

Tjärubränning är i aftagande närmare hafskusten i brist på tjenliga ämnen; men tillverkningen har haft god afsättning till höga priser. Deremot har tjära börjat exporteras från Lycksele Lappmark, troligen af den anledning,

anledning, att rensningar blifvit verkställda i forssarne uti Umeå- och Vindelelfvarne, hvarigenom flottning på åtskilliga ställen blifvit möjlig. Nyttan och fördelen deraf, att ytterligare rensningar i dessa vattendrag af Staten bekostades, äro påtagliga, enär allägsnare Socknar dymedelst kunde komma i tillfälle, att nedflotta sina produkter, och Lappmarkens rika tillgång på skogseffekter således spridas till Rikets skoglösa trakter.

Salpeter. Tillverkningen deraf är i det hela i aftagande, af orsak, dels att Kronans lösningspris blifvit nedsatt, och dels att tillverkarne trott sig finna, det jordbruket deraf kommit i saknad af en för detsamma härstädes behöflig gödsel-tillgång. Dock är Salpeter-tillverkningen en af ortens bästa biförtjenster och inbringar årligen en ganska betydlig kontant penninge-tillgång, som på annat sätt ej vore så lätt åtkomlig. År 1847 levererades till Kronan 6,873 *L* 3 *℥* Salpeter, en del renad, hvarigenom rabatt för tillverkaren undvikes och transportkostnaden underlättas. Genom Salpeter-sjuderi-direktörens i orten nitiska bemödanden hoppas jag, att leverering af renad salpeter årligen kommer att öka sig till Kronans och tillverkarnes gemensamma fördel.

Pottaskeberedning har visserligen, medan tillgång på tjenliga ämnen funnits, utgjort en god inkomstkälla för orten, men dessa tillgångar äro på de flesta ställen mycket medtagna, i följd hvaraf denna näring, äfven i anledning af de förflutna årens goda skördar, är i aftagande.

Linne och Ylleväfnader verkställas af allmogens qvinnor i enkla väfstolar, mest af köpt bomullsgarn, endast för husbehof, hvaremot produktionen i det närmaste svarar. Men mekaniska spinnerier eller förbättrade väfnadsmetoder äro ännu ej här i bruk. Hushållnings-Sällskapet har dock bekostat en elev, som lärt den såkallade dubbelspinningsmetoden, för att sedan allmänne sprida insigten härutinnan; hvilket dock ej velat lyckas.

Förtjensten med foror och körslor tillskyndas i synnerhet den närmare intill en del jern- och sågverk bosatte allmogen, hvars vinterslöjder bestå uti snickare- och smidesarbeten för husbehof samt träkärls förfärdigande för landets produkter, smör, lax, strömming, pottaska, tjära och salpeter.

Sjöfart idkas i allmänhet icke såsom särskild näringsgren, men åtskilliga sågverks- och bruksägare samt ortens handlande äga fartyg, deraf några gå i utlandet på fraktförtjenst och de öfriga begagnas för transporterande af landets produkter dels till hufvudstaden och dels till inrikes orter, hvarifrån spanmål, salt och andra förnödenhetsvaror återföras.

Handel. Ortens landtmannaprodukter afsättas hufvudsakligen under frimarknaderne till städernas handlande och deremellan till andra å landet boende verksägare och handlande, hvilka varor, hvad smör, skinn och pottaska angår, gemenligen försändas till försäljning i hufvudstaden, hvaremot tjära och trävaror numera till större delen exporteras direkte till utlandet. Bemälde handlande och verksägare förse orten med nödvändighetsvaror och så kalladt kram; hvarförutan Vestgötha-handlande och Smålänningar kringresa i landet och derur draga betydliga penningesummor genom försäljning af öfverflöds- och lyxartiklar, deraf förbrukningen hos allmogen i sednare tider märkbart tilltagit.

§ 4.

Politisk Författning.

Kammarverk. Under ifrågavarande fem år äro 235 Krono-nybyggen beviljade till anläggning, deraf 117 å kustlandet och 118 i Lappmarken. Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut hafva 75 nybyggen under samma tid erhållit tillökning i frihetsären, hvaremot de i skatt ingångna utgöra $24\frac{1}{3}$ dels mantal inom kustlandet och $15\frac{1}{4}$ dels mantal i Lappmarken eller tillsammans $40\frac{1}{3}$ dels mantal. Antalet af kronohemman utgjorde, vid 1847 års slut, å nedra landet 1,630 och i Lappmarken 1,184, eller tillhopa 2,814, allt oberäknadt särskildta kronolägenheter, å kustlandet 199 och i Lappmarken 368, eller tillsammans 567. Största delen af ortens jordbrukande invånare äro sjelfägande bönder eller ock åboer å kronohemman eller nybyggen; hvaremot antalet af arrendatorer och brukare är högst ringa. Rättighet för bruk och vattenverk, att till jordägares förfång uppdämma vatten, äger här ej rum. Laga skiften hafva i flere byar blifvit verkställda och, ehuru kostsamma de äro, medföra de likväl stor nytta för landet, emedan den enskildes ägande-rätt derigenom närmare bestämmes och egen vinning samt deraf uppkommande täflan jordbrukare emellan åstadkommer större arbetsdrift och noggrannare skötsel af jordbruket inom det sålunda bestämda området.

Statsbidrag. Tabellen upptager till siffran dels på räakenskaper och dels på noga beräkning efter medelpris grundade värdet af de allmänna besvär och onera, som inom länet utgå. Dessa äro, synnerligen vid inträffande

missväxt-år, för menigheten ganska kännbara och tryckande, och deras tyngd ökas i anseende till länets vidsträcktighet och långväga färder, som de mest aflägsna invånarne måste företaga för skatters och besvärs utgörande. Men dessa bidrag lära dock för närvarande ej kunna förminska, åtminstone hvad angår presträttigheter och kommunala utgifter för fattigas försörjning samt helsovården m. m.; likväl hafva dessa bördor, genom numera vidtagna åtgärder för håll- och reservskjutsens utgörande på entreprenad, hvilket, med undantag af tvänne, äger rum vid alla gästgifverier å nedre delen af landet, äfvensom genom plogningsskyldighetens bestridande af entreprenörer, i de flesta socknar blifvit emellan de skattdragande, om ej minskade, åtminstone så jemnade, som det sig lämpligen göra låter. Och enär besväret med transportskjutsar och inqvarteringar hufvudsakligen drabbar de intill allmänna landsvägen närmast boende, torde dessa olägenheter kunna anses fullt motsvara den tyngd de mera aflägsset boende måste vidkännas vid utskylternas leverering och utgörande. Ifrån Lappmarken utgå inga andra direkta bidrag till staten, än jordeboks- och hemmantalsräntan, men dessa, jemte aflöningen till presterskapet och åtskilliga andra onera, utgöra likväl tillsammans en årlig utgift för landet af 14,950 R:dr 24 sk. banko. Jemlikt Eders Kongl. Maj:ts Cirkulär den 17 April 1828 anmärkes här, att uti den i Tabellen uppförda kostnad för rustning och rotering rusthålls-, stommars- och augmentsräntor ej inbegripas, enär hvarken dessa eller hästvacancespänmål här i länet finnas.

Politi. Tillsyn öfver ordningens och sedlighetens vidmakthållande utöfvas i allmänhet af kyrkoråd, socknenämnd och kronobetjening. I Nordmalings, Umeå, Wännäs, Degerforss, Säfvar, Bygdeå, Burträsk och Skellefteå socknar samt Lycksele Lappmarks församling äro fasta folkskolor inrättade. utom åtskilliga flyttbara skolor. En skola för Lappallmogens barn är äfven inrättad i Lycksele på en skytteansk donation, der 6 barn årligen undervisas och njuta fritt underhåll; varande härförutan i Åsele, Lycksele och Stensele socknar trenne missionsskolor anlagda, uti hvilka mer än 50 Lappska barn njuta undervisning; och få i dessa skolor äfven bönders och nybyggares barn afgiftsfritt begagna sig af undervisningen, utan att likväl, såsom de Lappska barnen, åtnjuta kost och kläder på missions-sällskapets bekostnad.

I öfrigt meddelas nu, såsom tillförene, barnaundervisning i christendomen af föräldrarne sjelfva och andra i byarne boende särskilda perso-

ner. Helsevården ombesörjes af 4 provincialläkare, nämligen 3 för kustlandet och en för Lappmarken, jemte en lazarettsläkare och en distriktsläkare. Examinerade barnmorskor finnas i alla socknar å nedre landet, men blott i en af Lappmarksförsamlingarne. Hvarje socken är ock försedd med vaccinatorer, till erforderligt antal. Fattigvården har, de år, som denna berättelse omfattar, varit ombesörjd af pastor i hvarje församling med biträde af kyrkoråd och fattigvårdskommittéens ledamöter, i enlighet med derom af socknemännen uti allmänna sockenstämmor träffade öfverenskomelser. I afseende på författningarnes efterlefnad vid gästgifverierne, hafva kronolänsmännen tillsyn, och vidtaga, då oordningar äga rum, de mått och steg, hvartill omständigheterna, med tillämpning af gällande föreskrifter, kunna föranleda. Gästgifveri- håll- och reservskjutsning bestrides på sätt ofvan nämnt är, vid alla gästgifverierna å kustlandet, med 2 undantåg, af entreprenörer, liksom ock snöplogningen. Med undantag af ett värdshus i Ratha hamn, som under den tid af året, då segelfart idkas, besökes af en mängd sjöfarande, finnes å landet ingen tillåten krog eller näringsställe. Distriktsmagaziner finnas inrättade inom Burträsk, Löfångers, Nysätra, Bygdeå och Degerforss socknar.

5 §.

Umeå Sjö- och Stapelstad.

Denna stad, grundad på det såkallade Sandahemmanet af ett halft mantals skatt, har ett inskränkt ägoområde och är belägen på norra sidan af Umeå elf, $2\frac{1}{2}$ mil från hafsbandet, erhöll den 30 Augusti 1646 sina privilegier och genom Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution den 15 Juli 1812 den utvidgade stapelrätt, att i sin hamn få emottaga främmande makters fartyg. Större lastade fartyg kunna icke uppsegla längre än till Småholmssundet, stadens gamla hamn, 14 till 15 fot djup. Handeln på utrikes orter är ej betydlig, men har något tilltagit, så att under de fem sistförflutna åren vanligen 9 å 10 fartyg, tillhöriga stadens handlande, varit till utrikes orter afgångna, lastade med bräder, bjelkar, jern och tjära. Största delen af ortens produkter afsättas på Stockholm, hvarifrån återhemtas specierier, kramvaror, salt och spanmål, hvarmed handel drifves dels hemma i öppna bodar, dels ock vid frimarknaderna i länet och uti åtskilliga byar, der hand-

del med vederbörligt tillstånd idkas. Till Finland har hufvudsakligast jern utförts, men derifrån äro i stället införda spanmål, kreatur, läder &c., samt från andra utrikes orter segelduk, tågvirke, hampa, spanmål, salt bomullsgarn m. m. — Till kommunikation inrikes orter emellan äro 10 à 11 större och mindre fartyg begagnade. Tulluppbörden för år 1847 utgjorde 16,056 R:dr Banko. Antalet af handlande utgör 34, men deras rörelse har minskats genom anläggningen af Skellefteå stad och den handel, som idkas af åtskilliga å landet boende personer. Handtverkare, hvilka utgöra ett antal af 45, äro största delen mindre bemedlade. Dessutom finnas i staden ett apothek, ett boktryckeri och en källare, men inga fabriker äro der inrättade; dock finnas 2:ne färgerier, en kardmakare, en spegelfabrikör, 2:ne urmakare och fyra garfverier. Inga prohibitiva författningar finnas till förmån för staden. Utom sitt område äger staden $\frac{3}{4}$ dels mantal i Grubbe by, belägen något öfver $\frac{1}{4}$ mil från staden, och uppbär derjemte räntan af ett mantal, Kungsgårdshemmanet kalladt, i Grisbacka, samt har sig indeldda 6 $\frac{1}{2}$ mantal i Öus och Tegs byar. Med undantag af Grubbehemmanet, innehafves stadens odlade jord utaf enskilde personer under full ägande rätt emot erläggande af utskylder och så kallade vretpenningar till staden, hvars invånare fått sig af Ytterhiske nära staden belägna by någon utmark evärdeligen upplåten. De årliga insyningarne hafva medtagit nästan all till staden hörande duglig mark, så att numera hufvudsakligen återstå odlingsbara myrer, berg och stenbunden jord. I anseende till otilfräckligheten af jord inom stadens område hafva enskilde personer härstädes tillhandlat sig besittningsrätten till det $\frac{1}{2}$ mil från staden belägna Krononybygget Nydahla, samt köpt flera skattehemman i närheten af staden. Der finnes en lärdomsskola med en rektor och 4 kolleger, för hvilken staden i hushyremedel åt rektor årligen utbetalar 66 R:dr 32 sk. B:ko; derjemte är i staden inrättad en skola efter Bell-Lancasterska lärometoden, hvilken besökes af omkring 60 barn, som der njuta fri undervisning. Helsovården besörjes af en stadsläkare, emot lön af staden och arfvode af enskilde. Länets lazarett och fängelse äro belägna på stadens mark. Helsotillståndet har i allmänhet varit godt; och har staden, genom bidrag till lazarettet, förvärfvat sig rättighet att få sina sjuka till vård och skötsel der intagna. Ålderstigne och bräcklige personer njuta vård och underhåll å ett fattighus och ett så kalladt enkhus; men öfrige fattiga erhålla utdelning af spanmål och penningar efter hvars och eus olika behof. Fattigvården i Staden är betungande.

En källare med krogrörelse finnes i staden, men föröfrigt ingen privilegierad krog eller näringsställe. Gästgifveriet är ännu förenadt med berörde källarrörelse och medför ingen vidare tunga, än för nödiga byggnaders vidmakthållande. Skjutsningen är upplåten på entreprenad med årligt bidrag af staden. Kostnaden för stadens styrelse utgår af de medel, som för sådant ändamål årligen erläggas; men, sanningsenligt, måste tilläggas, att stadsboernes utgifter i allmänhet äro tryckande.

G. MONTGOMERY.

Landskansliet i Umeå den 16 Juli 1849.

C. J. Cygnæus.

TABELL
från landet inom Westerbottens län, åtföljande Femårs-Berättelsen för åren 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

[illegible]

Vesterbottens Landskontor i Umeå, den 5 April 1849

G. Montgomery

P. Lundmark

T A B E L L
f ö r S t a d e n U m e å i n o m W e s t e r b o t t e n s L ä n .

[illegible]

Westerbottens Lands-Kontor i Umeå, den 5 April 1849

G. Montgomery

P. Lundmark